

Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen

onderzoekers

VUB: Marc Theeboom, Zeno Nols, Inge Derom,
Veerle De Bosscher, Kristine De Martelaer

UGent: Annick Willem

KUL: Jeroen Scheerder

Vrije
Universiteit
Brussel

KU LEUVEN

sociale uitsluiting

- een **complex** en **multi-dimensioneel** proces
- **tekort aan** of **ontkenning van** middelen, rechten, goederen en diensten
- **onvermogen** om deel te nemen aan de 'normale' relaties en activiteiten in economische, sociale, culturele of politieke arena's
- van **invloed** op zowel de individuele levenskwaliteit als de gelijkheid en cohesie van de samenleving als geheel

'sport voor allen'

- 'sport voor allen'-beleid (begin van de jaren '70)
- algemene sportparticipatie in Vlaanderen is gevoelig **toegenomen**
- maar '**algemeen**' is niet gelijk aan '**voor iedereen**'
- er zijn immers duidelijke **ongelijkheden** van wie **wel** en wie **niet** aan sport doet
- wie zijn die '**niet-sporters**'?

niet-sporters

- opvallend is dat **niet-sporters** vaak **gelijkaardige kenmerken** vertonen, zoals een lage opleiding of geen scholing, een laag inkomen, geen werk, een beperkt sociaal netwerk, enz.

→ **drempels** tot sportdeelname

drempels

- wellicht **niet enkel** te maken met een variatie in persoonlijke attitudes en affiniteit voor sport en fysieke activiteit, maar ook met **verschillen in beschikbaarheid van tijd, middelen, mobiliteit, enz.**
- drempels beïnvloed door **omgevings-, persoonlijke en mediërende factoren**

omgevingsfactoren

- gebrek aan **sportfaciliteiten** in de buurt
- gebrek aan een (sportief) **ondersteunend netwerk** (ouders en/of vrienden die zelf geen of weinig belang hechten aan sport)
- gebrek aan **transportmogelijkheden** (geen aanwezigheid van openbaar vervoer of niet in het bezit zijn van eigen vervoersmogelijkheden)

persoonlijke factoren

- negatief **zelfbeeld**
- geen of beperkte **sociale vaardigheden** waardoor initiële contacten moeilijk gelegd worden
- een gebrek aan **financiële middelen**
- weinig **tijdsstructuur** (geen competentie om de eigen tijd enigszins systematisch te kunnen indelen)

➔ gevaar van '**deficit model**' denken?

mediërende factoren

- **selectiemechanismen** en **attitudes** (bijv. coaches en clubbestuur) ten opzichte van bepaalde groepen
 - personen die men als '**anders**' bestempelt en er dan bepaalde verwachtingen aan koppelt
- ➔ **uitsluitingsmechanismen** (bijv. zich niet thuis voelen in sportorganisaties)

PaS14

- **meer dan één derde** van de Vlaamse bevolking (37,4%) neemt **niet actief** deel aan sport
- concept '**kansengroep**' moeilijk te definiëren en te operationaliseren
- sportparticipatiecijfers mbt. kansengroepen zijn tot op heden **schaars** in Vlaanderen

resultaten

sporters (n = 2.472) en **niet-sporters** (n = 1.477)
met elkaar vergeleken

→ duidelijke **verschillen**

niet-sporters

- meer **65-plussers**
- meer **vrouwen**
- meer mensen die **geen diploma** of alleen een **diploma lager onderwijs** hebben
- meer **alleenwonenden**
- minder personen uit een **hoog SES-gezin**
- meer mensen die **financieel moeilijker** rondkomen
- minder personen die momenteel nog **voltijds dagonderwijs** volgen
- geen verschil mbt. **nationaliteit** van de ouders en nationaliteit bij geboorte

niet-sporters

- **‘subjectief’ inkomen** en **diploma** zijn de twee sterkste determinanten voor non-participatie en sociale uitsluiting in de sport
- concept **‘kansengroep’**: variabelen ‘subjectief inkomen’ (armoede) en ‘hoogst behaalde diploma’ (onderwijsparticipatie)

kansengroep

- subjectief inkomen én geen of lagere school diploma (n = 98) (2,48%)
- subjectief inkomen of geen of lagere school diploma (n = 829) (20,99%)

'kansengroep' vs. 'niet-kansengroep'

- doe je aan sport? (ja)
 - 'niet-kansengroep': **68,9%**
 - 'kansengroep': **38,8%**
- indien niet, deed je vroeger aan sport? (ja)
 - 'niet-kansengroep': **66,5%**
 - 'kansengroep': **48,2%**

'kansengroep' en sport

'kansengroep'	%	'niet-kansengroep'	%
fietsen (recreatief)	32,3	fietsen (recreatief)	17,3
recreatief wandelen	25,1	loopsport	15,3
fitness	8,0	fitness	12,6
loopsport	3,8	recreatief wandelen	10,5
voetbal	3,4	voetbal	7,5
zwemmen (recreatief)	3,4	zwemmen (recreatief)	4,8
volkssport	2,6	sportief zwemmen	4,0
biljart/snooker/pooling	2,4	dans	3,2
sportief zwemmen	2,3	tennis	2,5
gymnastiek	1,9	lichaamsoefeningen	1,9

'kansengroep' en sport

'kansengroep'	%	'niet-kansengroep'	%
fietsen (recreatief)	32,3	fietsen (recreatief)	17,3
recreatief wandelen	25,1	loopsport	15,3
fitness	8,0	fitness	12,6
loopsport	3,8	recreatief wandelen	10,5
voetbal	3,4	voetbal	7,5
zwemmen (recreatief)	3,4	zwemmen (recreatief)	4,8
volkssport	2,6	sportief zwemmen	4,0
biljart/snooker/pooling	2,4	dans	3,2
sportief zwemmen	2,3	tennis	2,5
gymnastiek	1,9	lichaamsoefeningen	1,9

'kansengroep' en sport

'kansengroep'	%	'niet-kansengroep'	%
fietsen (recreatief)	32,3	fietsen (recreatief)	17,3
recreatief wandelen	25,1	loopsport	15,3
fitness	8,0	fitness	12,6
loopsport	3,8	recreatief wandelen	10,5
voetbal	3,4	voetbal	7,5
zwemmen (recreatief)	3,4	zwemmen (recreatief)	4,8
volkssport	2,6	sportief zwemmen	4,0
biljart/snooker/pooling	2,4	dans	3,2
sportief zwemmen	2,3	tennis	2,5
gymnastiek	1,9	lichaamsoefeningen	1,9

'kansengroep' en sport

- overwegend **recreatief**
- meer **vrijblijvend** (bijv. minder in een unisportclub; meer in een andere soort vereniging; meer in niet-georganiseerd verband)
- in sommige gevallen wél **frequenter** en **tijdsintensiever**
- een laag **uitgavenpatroon** (35%: niets)
- een geringe **verplaatsingsbereidheid**

'kansengroep' en sport

- de perceptie over de relatie tussen **sportbeoefening** en **gezondheid** lijkt niet éénduidig:
 - **enerzijds** een belangrijke reden om te blijven sporten
 - **anderzijds** een belangrijk argument om ermee te stoppen of het niet (opnieuw) te doen

'kansengroep' en sport

- meer verwezen naar **andere specifiekere beweegredenen** voor sportdeelname die veelal van **sociale aard** zijn (bijv. 'ik leer er nieuwe mensen kennen', 'het zorgt dat ik erbij hoor' en 'andere mensen kijken naar mij op')
- ➔ sport een **breder betekenis** bij deze groep?
- ➔ sport als een **middel tegen sociale uitsluiting**?

sport en sociale inclusie

- ligt het bevorderen van sociale inclusie bij kansengroepen wel **binnen het bereik van een sportbeleid?**
- sociale uitsluiting is toch **eerder het gevolg** van het bestaan van achterliggende maatschappelijke structuren en processen die mensen kwetsbaar maken en uitsluiten?
- verscheidene vormen van sociale inclusie gaan wellicht sportdeelname **vooraf** en **niet omgekeerd**
- **anders gezegd**: sportdeelname leidt niet tot sociale inclusie, maar sociale inclusie maakt sportparticipatie mogelijk...

(sport)beleid

- een sportbeleid alleen zal wellicht een **minimale impact** kunnen hebben op scheefgetrokken participatiecijfers
- **meer omvattende beleidsmaatregelen** buiten de sport zijn nodig die gericht zijn op het tegengaan van processen en structuren van sociale uitsluiting en ongelijkheid
- een sportbeleid zal best in de eerste plaats moeten kunnen inzetten op het vergroten van de **toegankelijkheid** van het sportaanbod

kansengroepen en surveys

- de mogelijkheden blijven echter **onderbenut** in de meeste steekproeven om kansengroepen te bevragen
- zij die het **meeste risico** lopen om sociaal te worden uitgesloten, komen (vaak) **niet** aan bod in **sociale enquêtering** (Levitas et al., 2007)

PaS14

- ‘kansengroepen’: **20,99%**
- **paradox** is dat die groepen die nu vaak uitgesloten of **ondervertegenwoordigd** zijn in enquêtes, net diegenen zijn van wie steeds opnieuw blijkt dat ze **het minst** worden bereikt via het sportbeleid
- **inzichten** nodig in de dynamieken van sociale uitsluiting op het sportgedrag van kwetsbare groepen om een ‘sport voor allen’-beleid te kunnen ontwikkelen waar ‘**voor allen**’ effectief betekent ‘**voor iedereen**’

verder onderzoek

- verzamelen van **gegevens bij maatschappelijk kwetsbare groepen** (bijv. door het gebruik van quotasteekproeven)
- ook **kwalitatieve** onderzoeksmethodologie
- meer **administratieve** (socio-demografische) data (om deprivatie van respondenten op verschillende domeinen in kaart te brengen)
- ook toezien dat aspecten van **onderzoeksethiek, publiek vertrouwen en datakwaliteit** niet uit het oog worden verloren bij het gebruik van dergelijke socio-demografische data (vermijden dat groepen door een bepaalde of selectieve manier van rapporteren worden gestigmatiseerd)

Sportparticipatie in Vlaanderen: sociale uitsluiting van kansengroepen

